

Срѣдно число за 1901—12 г.

	момчета ‰	момчета ‰	сборъ
Обща раждаемостъ	зак. 41·5	40·1	40·8
(живородени)	нез. 0·2	0·3	
У евреитѣ	зак. 31·4	29·8	30·6
	нез. 0·1	0·2	

Отъ друга страна смъртноста е най-малко у евреитѣ. Отъ 16·4‰ презъ четиригодието 1899—1902, тя е стигнала презъ 1911—12 г. до 13·3‰, когато за общото население и за православнитѣ тя е 23‰, за мюсулманитѣ 26·4‰, за католицитѣ 25·7‰, за армено-григорианцитѣ 19·6‰, за протестантитѣ 17·3‰.

Неграмотността въсредъ евреитѣ е незначителна: 2/3% за набора 2920 г., когато за сѣщия наборъ българитѣ даватъ 7·9%, турцитѣ 89·2%, гърцитѣ 29%, арменцитѣ 12·4%, циганитѣ 82·1%, други народности 48·2%, а общото съотношение е 18·5%. Колкото се отнася до престѣпността у евреитѣ, тя намалява постоянно и е най-низката въ страната.

*

Еврейското учебно дѣло преди освобождението не се отличавало много отъ типа на познатитѣ въ България килийни училища. Освобождението заварва добре устроени училища само въ градоветѣ Шуменъ (мжжко основно презъ 1870 г.; девическо презъ 1874 г.) и Самоковъ (смѣсено основно презъ 1864 г.); наскоро следъ това се откриватъ подобни учебни заведения въ Русе (1879 г.), Варна (1880 г.), Т. Пазарджикъ (1880 г.), Ямболъ (1881 г.), Пловдивъ (1881 г.) и София (едва презъ 1887 г.) Тѣ всички сѣ били устроени, управлявани и отчасти издържани отъ Alliance Israélite Universelle, чието седалище е въ Парижъ. Този институтъ покрай неоспоримитѣ голѣми заслуги има и голѣмъ грѣхъ: то не създаде нищо трайно и завършено, то нѣма размахъ, нито инициатива да образува еврейски интелектуаленъ кадъръ—лѣкари, адвокати, инженери, учени и пр.—отъ неговитѣ училища излѣзоха полукултурни хора, въ повечето случаи слабо познаващи езика на страната т. е. хора по подобие на възпитанитѣ излизачи отъ нишитѣ мисионер-

ски училища, добре познати и у насъ. Съ това ущата на Alliance, давайки наистина широко възпитание и първоначално образование на народнитѣ маси, отбиха и забавиха естествениятъ развой на еврейския интелектуаленъ прогресъ въ България и то по време, когато хора на интелектуалнитѣ професии сѣ били извънредно нуждни както за страната, тъй и за еврейството. Сѣщата грѣшка Alliance направи и въ други близки намъ страни. Едва презъ последнитѣ десетилѣтия еврейската младежъ намѣри своя естественъ пѣтъ и прави необикновени усилия за да поправи последствията отъ една погрѣшна просвѣтна политика, но условията сѣ се вече коренно измѣнили, израстнала е силна и даже въ излишѣкъ голѣма българска интелигенция, която по естествения редъ на нѣщата, неможе да отстѣпи достатѣчно за развитие и преживяване мѣсто, на еврейската интелектуална класа. Последствията сѣ на яве и не сѣ отъ най-радостнитѣ.

*

Политически българското еврейство е сѣщо много пострадало отъ кривата насока дадена на еврейското народно образование. Досега то не е дало нито голѣми, нито посредствени общественици на страната. Но единъ несъмненъ прогресъ се забелязва и въпреки всички настоящи лоши условия, бждещето обещава. Презъ последнитѣ години българското еврейство проявява необикновена активностъ на политическото поле, отбелязана вече отъ покойния проф. Оларъ. То участвува въ много международни конгреси, особено въ тия на международния съюзъ на двата за О. Н. и въ женеvския конгресъ на малцинствата, въ който то играе видна роля. Въ това отношение съвпадението на еврейскитѣ съ българскитѣ национални интереси—приложение и усъвършенстване правата на малцинствата, служи за стимулъ на неговата дейностъ. Знае се напр., че единствено полковникъ Таджеръ, представителъ и председател на българското еврейство, е зималъ защитата на македонскитѣ интереси въ поменатия конгресъ и че благодарение настояванията на български еврейски кржгове сѣ били допуснати и приети миналата година представителитѣ на добруджанци въ сѣщия конгресъ.